

Дали Унијата има моќ да ги одбрани темелните вредности: случајот на Австрија

Ана Чупеска

СОДРЖИНА

I ИЗБОРНАТА ПОБЕДА НА ХАЈДЕР	2
II САНКЦИИ ЗА АВСТРИЈА И ПОЛИТИЧКА КРИЗА	3
III СОЛОМОНСКО РЕШЕНИЕ.....	4
IV РЕФЕРЕНЦИ.....	6

РЕЗИМЕ

Во изминатите 10 години популистички ветришта ги зафатија Источна и Средна Европа. Демократски избраните конзервативни власти во многу држави, во името на народот, спроведуваат политики што се во спротивност со модерното сфаќање на либералната демократија.

Иако пробивот на екстремната десница не успеа во Германија и во Холандија, сепак, во Австрија, Франција и Фландрија таа стана важен играч на политичката арена.

И покрај тоа што односот на популистичките автократи кон европските темелни вредности е во најмала рака сомнителен, Унијата досега не нашла задоволителен одговор на загрозувањето на принципите на кои се темели, делумно поради политичките компромиси и партиската солидарност на десничарските партии, а најмногу поради фактот што не постојат добри механизми за казнување на застранувањата од демократските вредности. Овој информативен документ ги опишува целисходноста и ограничувањата на механизмите со кои ЕУ се бори за заштита на своите вредности, и тоа преку парадигматичниот пример на австриската Влада во која учествуваше и партијата на екстремниот десничар Јерг Хајдер.

I ИЗБОРНАТА ПОБЕДА НА ХАЈДЕР

Кон крајот на 90-тите во Европа големи контроверзии предизвика „раѓањето“ на екстремно десниот популизам што се овековечи и со извесни изборни успеси. Имено, екстремно десните партии, сосема неочекувано станаа проблем, како за внатрешната кохезија на десничарската главна струја (мејнстримⁱ) во националните држави, така и за самата Европска унијаⁱⁱ. Иако пробивот на екстремната десница не успеа во Германија и во Холандија, сепак, во Австрија, Франција и Фландрија таа стана важен играч на политичката аренаⁱⁱⁱ.

Сепак, најголемите потреси се случија во Австрија. Не многу долго по одржувањето на австриските парламентарни избори одржани во октомври 1999 година се случи голема политичка криза која директно беше предизвикана од резултатите на овие избори. Трите главни партии: Социјалдемократската партија на Австрија (SPO/Sozialdemokratische Partei Österreichs), Слободната партија на Австрија (FPÖ/Freiheitliche Partei Österreichs) и Народната партија на Австрија (ÖVP/Österreichische Volkspartei) добија речиси подеднаков број пратеници односно, од 183 места во долниот дом на австрискиот парламент СПО доби 65, ФПО 52, и ОПВ 52 места^{iv}. Но, спорно беше што еден од победниците - екстремно десната партија ФПО (Freiheitliche Partei Österreichs), која противниците ја сметаат за партија на неонацистите, ги величеше ветераните на СС-одредите, ширеше ксенофобија и расизам, а во текот на изборната кампања јасно и експлицитно опонираше на многу од идеите кои го конституираат заедничкиот идентитет на Европската унија^v.

Без оглед дали станува збор за претерано либерална критика или реална оценка, противниците на оваа партија, која ја предводеше харизматичниот лидер Јерг Хајдер, ја сметаа за наследник на нацистите. Затоа не помина долго време пред да се запали црвеното светло во Брисел. Ова изгледаше како потенцијална закана за Унијата, па оттука почна да се зборува за повреда на основните вредности и принципи на кои таа почива, посебно, принципите наведени во чл.6 од Договорот за ЕУДЕ: принципите на слободата, демократијата, почитувањето на човековите права и слободи и на владеењето на правото. Хајдеровите политичари, се чинеше, во своите изјави изразуваа експлицитни антиевропски ставови. Во една таква атмосфера се зголеми загриженоста од трендот кон екстремно десниот популизам придружен со непочитувањето на човековите права и слободи. Дополнително, постоеше и страв од претстојното источноевропско проширување^{vi}. Оттука, имајќи ги предвид токму одредбите од чл.6, 14 држави-членки (ДЧ), на Австрија ѝ се заканија со санкции, доколку формира влада која ќе ја вклучи хајдеровата партија (FPÖ)^{vii}.

Во врска со нормативните опции околу тоа како може да се реагира при вакви ситуации – кога има индикации дека основните принципи на Унијата се повредени (т.е. кога станува збор за повреда на чл.6) - во ДЕУ се предвидени и одредби (во членот 7), врз чија основа може да се покрене постапка за суспензија на правата кои произлегуваат од ДЕУ на државата-членка која извршила таква повреда. Важноста на принципите од чл.6, исто така, е тема на политиката на условеност при преговарањето за членство и се поставени како експлицитен услов^{viii}. Оттука, по формирањето на владата во

Австрија, Европската Комисија во своето коминике навела дека постои „споделена загриженост помеѓу 14-те држави членки“ за тоа што се случува во Австрија и дека „Комисијата како гарант на Договорот ќе продолжи да ги надгледува, набљудува, почитувањата на одредбите и на вредностите врз кои се темели ЕУ“^{ix}. Сепак, за да се примени одредбата за суспензија на правата од членот 7, требаше да се утврди дека има „сериозна и трајна повреда на членот 6, при што се бара едногласност во Советот, за да се констатира тоа (изземајќи го гласот на спорната влада), а ова може да се покрене со 1/3 од државите-членки или од страна на ЕК, а на крајот, потребна е и потврда од ЕП, а сето тоа дури откако ќе биде поканета дотичната влада на ДЧ да поднесе своја опсервација на состојбата. Само доколку ваква повреда формално се подготви, Советот може со квалификувано мнозинство да „суспендира определени права“ што произлегуваат од примената на Договорот, вклучувајќи ги и гласачките права^x. Оваа процедура, сепак, не беше иницирана против Австрија^{xi}, бидејќи во извештајот, што требаше тоа да го констатира, не беше утврдена „сериозна и перзистентна повреда“ на основните принципи од Договорот.

II САНКЦИИ ЗА АВСТРИЈА И ПОЛИТИЧКА КРИЗА

Но, што точно се случи? Неколку дена пред да се формира австриската влада од десниот центар, португалското претседателство со Советот ѝ се закани на австриската влада, дека доколку таа во својот состав ја вклучи ФПО, ќе се соочи со билатерални санкции од следниов вид: дека владите на 14-те ДЧ ниту ќе промовираат, а ниту ќе прифатат какви било официјални билатерални контакти на политичко ниво со австриската власт; дека

нема да има никаква поддршка за австриските кандидати кои ќе бараат функции во меѓународните организации; дека со австриските дипломати ќе се комуницира само на техничко ниво^{xii}. Овие најави за санкции беа замислени како превентивна закана, но беа залудни, бидејќи таа влада, сепак се формираше, по што и санкциите беа покренати, иако за краток период. Типично за санкциите е тоа што тие беа стриктно билатерални реакции, индивидуални, независни одлуки и немаа никаква врска со Унијата во формална смисла. Во овој случај, и покрај тоа што санкциите беа индивидуални, 14-те ДЧ дејствуваа како група, но, оваа група формално не се состана, не заседаваше, ДЧ не се сретнаа да се договорат, ниту имаше кава било формална одлука на ниво на Унијата за ваквите мерки. Договорарњето за санкциите се случило преку телефонска комуникација – па. Оттука, се појави и терминот *telegrupthink*^{xiii}. Консеквентно, според некои мислења, ова се сметаше за мешање во внатрешните работи на Австрија и се посочи дека ова е прва ситуација во историјата на ЕУ каде што некоја држава се осмелила да се вмеша во демократските избори на друга членка^{xiv}. Исто така, струеја и мислења дека некои од членките биле приморувани да го поддржат предлогот за санкции, бидејќи во спротивно ќе се создадела слика дека ги поддржуваат ФПО и Хајдер^{xv}. По овие тензии, следеше и политичката криза. Австрија се закани дека ќе го употреби своето право на вето^{xvi} и дека ќе распише референдум за блокирање на реформите и даде изјава дека самата акција на ЕУ ги повредува основните правни принципи кои произлегуваат од духот на европските договори, посебно признавањето на демократски избраната власт, која е посветена на владеењето на правото^{xvii}.

Слично, многумина смета дека санкциите беа предвремени, бидејќи основните правила во Унијата, не само што содржат процедури за потенцијалните гореспоменати санкции, туку исто така содржат и одредби за почитувањето на националните идентитети на државите-членки, т.е. за воздржување од какви било мерки што би можеле да ги загрозат успехите врзани за целите на Договорот, (член 10), за промоцијата на заедничкиот пазар и солидарноста помеѓу државите членки и за недискриминацијата врз основа на националност^{xviii}. Се сугерираше дека треба да продолжи дијалогот, а не конфронтирањето, како и да се работи во насока на недискриминација врз основа на националност. Со други зборови, националноста, наспроти интеграцијата, стана тема на денот. Ова може да се илустрира преку примерот на бриселските таксисти, кои, од кога се актуализирало прашањето за санкциите, не им дозволувале на Австријците да се возат во нивните автомобили. Слично, во Париз, во училиштата со програмска размена не биле прифатени австриските деца. Дополнително забележани се и ситуации кога Австријците биле исклучувани од разни спортски и културни настани во некои други ДЧ^{xix}. Со еден збор, критиките на санкциите варираат^{xx}, од тоа дека тие се акт на колективен популизам, до тоа дека се левичарска неморална конспирација, па сè до тоа дека се себични интереси на политичарите гладни за моќ (Puntam 1988 г.) и дека со нив, всушност, и стратешки се инструментализирале европските норми за партиски цели^{xxi}.

III СОЛОМОНСКО РЕШЕНИЕ

Во врска со санкциите, поточно аргументите „за“ и „против“ нив, подеднакво беа издржани. Но, токму ова создаде конфузија во врска со тоа што е

исправно, а што не е. Затоа, во насока да се реши проблемот и да се разјаснат дилемите, Гутерс побара од Претседателот на Европскиот суд за човекови права да назначи „тројца мудреци“ кои ќе се ангажираат околу овој проблем. Тие беа: Марти Ахтисари, бившиот фински претседател, Јохен Фровајн, директорот на институтот за компаративно јавно право и меѓународно право „Макс Планк“ и Марчелино Ореха, бивш член на ЕК. Мудреците добија мандат од 14-те ДЧ и од Европскиот суд за човекови права да оценат дали австриската власт е посветена и лојална на заедничките европски вредности, да подготват извештај во врска со заложбите на австриската власт да се придржува кон општите и заедничките вредности на Европа и да дадат оценка за тоа каква е вистинската полничката природа на ФПО.

Во извештајот од тројцата мудреци, ФПО беше критикувана околу методите на кампањите, но и за заплашувањето на критичарите на нејзината политика по пат на судски парници (главно, за клеветата), но, од друга страна, овој извештај го афирмираше и поопштиот став дека новата австриска власт не дејствувала спротивно на европските вредности. Во извештајот е наведено, исто така, дека ФПО е одговорна за референдумот во врска со странците во Австрија (од 1993 г.) и дека е одговорна за изборната кампања од 1999 г. – посебно за паролата „Стоп за странците во Австрија“. Извештајот, исто така, заклучува дека иако ФПО може да се карактеризира како популистичка партија со екстремистички изразувања, сепак, наведено е дека следна мерка што треба да се преземе е тоа санкциите да бидат безусловно повлечени, посебно поради тоа што станале контрапродуктивни и резултатот од нив е уште поголемо поттикнување на

национализмот^{xxii}. Консеквентно, 14-те ДЧ се согласија да ги повлечат санкциите и покрај постојната загриженост во врска со природата на ФПО. Во овој извештај, интересно е тоа што се предлага и дополнување на Договорот, т.е. воведување на превентивни и на мониторинг-одредби во самиот член 7 и тоа во насока на мониторирање и на евалуирање на перформансите на ДЧ околу почитувањето на европските вредности^{xxiii}. Мудреците сугерираа и иницијатива за меѓувладина конференција. Ова кулминираше со тоа, што во договорот од Ница беше вклучена процедурата за справувањето со повредите на нормите преку отворен и неконфронтирачки дијалог меѓу засегнатите страни. Така, на самитот во Ница, беше донесена одлука дека Унијата ќе интервенира онаму каде што има опасност од повреда на принципите од Договорите на следниов начин: преку адресирање на соодветните препораки или преку воспоставување на „Комитет на Мудреци“ кој ќе известува за случајот. Се промовираше т.н. активна превентивна стратегија^{xxiv}. Со други зборови, лекциите научени од овој конкретен случај се дека ниту ЕУ како целина, ниту, пак, 14-те ДЧ не можеа да најдат правна основа во Договорот за преземање на каква било превентивна мерка во форма на санкција против друга држава-членка и дека во насока да се избегне повторно запаѓање во ваква ситуација се прифати само едно благо дополнување на член 7, кое практично подразбира „wait and see“-пристап^{xxv}.

IV РЕФЕРЕНЦИ

- ⁱ Во врска со ваквите тенденции, се разбира, најгласните напади доаѓале од левичарските партии, но критики имало и од десничарскиот мејнстрим – кој ги третира екстремистите како потенцијален изборен конкурент во рамките на самата десницата. За повеќе, види во: Melinger, M.(CEU), Mudde C, (University of Edinburgh), Sedelmeier ,U. (CEU), “ The Right And The Righteous? European Norms , Domestic Politics And The Sanctions Against Austria”, Journal of Common Market Studies, 03/2001,vol..39.n.1
- ⁱⁱ Falkner, Gerda, “ The EU14’s “Sanctions” Against Austria: Sense *and* Nonsense” , CSA Review (Journal of the European Union Studies Association [formerly the European Community Studies Association]) Vol. 14 (2001), No. 1, Winter 2001, pp. 14-15, Quelle Print, или web: www.demokratiezentrum.org
- ⁱⁱⁱ Melinger, M.(CEU), Mudde C, (University of Edinburgh), Sedelmeier ,U. (CEU), “The Right And The Righteous? European Norms , Domestic Politics And The Sanctions Against Austria”, Journal of Common Market Studies, 03/2001,vol..39.n.1
- ^{iv} Falkner, Gerda, “ The EU14’s “Sanctions” Against Austria: Sense *and* Nonsense”, CSA Review (Journal of the European Union Studies Association [formerly the European Community Studies Association]) Vol. 14 (2001), No. 1, Winter 2001, pp. 14-15, Quelle Print, или web: www.demokratiezentrum.org
- ^v Постојат и автори кои ја проблематизираат екстремноста на ФПО, па, оттука, ја сметаат за граничен случај меѓу национал-либерализмот и екстремната десница. Melinger, M.(CEU), Mudde C, (University of Edinburgh), Sedelmeier ,U. (CEU), “The Right And The Righteous? European Norms , Domestic Politics And The Sanctions Against Austria”, Journal of Common Market Studies, 03/2001,vol..39.n.1
- ^{vi} Melinger, M.(CEU), Mudde C, (University of Edinburgh), Sedelmeier ,U. (CEU), “The Right And The Righteous? European Norms , Domestic Politics And The Sanctions Against Austria”, Journal of Common Market Studies, 03/2001,vol..39.n.1
- ^{vii} Слична ситуација се појави и во Италија кога Берлускони сакаше да коалицира со Северната лига (Liga Norde) и со Националната алијанса (Alianzza Nazionale), но ваква криза во Унијата не настана, а ниту, пак, беа покренати санкции против Италија, т.е. имаше само вербален напад од членките на ЕУ.
- ^{viii} Имено, релевантните одредби од договорот за ЕУ, за кои станува збор, пред сè се сврзани за чл/6, с.1, каде што се наведува дека Унијата се заснова на принципите на слободата, демократијата, почитувањето на човековите права и слободи, владеењето на правото и принципите, општоважечки за сите држави-членки. Ова е дополнето со мастрихтшкиот договор, поточно со членот 49, каде што дел од кондиционалноста за членство се врзува за почитувањето на овие принципи. За повеќе, види во: Melinger, M.(CEU), Mudde C, (University of Edinburgh), Sedelmeier ,U. (CEU), “The Right And The Righteous? European Norms, Domestic Politics And The Sanctions Against Austria”, Journal of Common Market Studies, 03/2001,vol..39.n.1
- ^{ix} Falkner, Gerda, “The EU14’s “Sanctions” Against Austria: Sense *and* Nonsense” , CSA Review (Journal of the European Union Studies Association [formerly the European Community Studies Association]) Vol. 14 (2001), No. 1, Winter 2001, pp. 14-15, Quelle Print, или web: www.demokratiezentrum.org и посебно во: (Agence Europe feb2/2000).
- ^x Falkner, Gerda, “The EU14’s “Sanctions” Against Austria: Sense *and* Nonsense”, CSA Review (Journal of the European Union Studies Association [formerly the European Community Studies Association]) Vol. 14 (2001), No. 1, Winter 2001, pp. 14-15, Quelle Print, или web: www.demokratiezentrum.org
- ^{xi} Falkner, Gerda, “The EU14’s “Sanctions” Against Austria: Sense *and* Nonsense”, CSA Review (Journal of the European Union Studies Association [formerly the European Community Studies Association]) Vol. 14 (2001), No. 1, Winter 2001, pp. 14-15, Quelle Print, или web: www.demokratiezentrum.org
- ^{xii} Duxbury, Alison “Austria And The European Union — The Report Of The “Three Wise Men” , Melbourne Journal of International Law [Vol 1 2000] - Austria and the European Union, 2000 и Falkner, Gerda, “The EU14’s “Sanctions” Against Austria: Sense *and* Nonsense”, CSA Review (Journal of the European Union Studies Association [formerly the European Community Studies Association]) Vol. 14 (2001), No. 1, Winter 2001, pp. 14-15, Quelle Print, или web: www.demokratiezentrum.org

^{xiii} Larsson,S, & Lundgren, J.,“The 14” and the Sanctions Against Austria, CRISMART, Swedish National Defence College CRISMART, Swedish National Defence College, 2000

^{xiv} Falkner, Gerda, “The EU14’s “Sanctions” Against Austria: Sense *and* Nonsense” , CSA Review (Journal of the European Union Studies Association [formerly the European Community Studies Association]) Vol. 14 (2001), No. 1, Winter 2001, pp. 14-15, Quelle Print, или web: www.demokratiezentrum.org

^{xv} Larsson,S, & Lundgren, J.,“The 14” and the Sanctions Against Austria, CRISMART, Swedish National Defence College CRISMART, Swedish National Defence College, 2000

^{xvi} Larsson,S, & Lundgren, J.,“The 14” and the Sanctions Against Austria, CRISMART, Swedish National Defence College CRISMART, Swedish National Defence College, 2000

^{xvii} Duxbury, Alison “Austria And The European Union — The Report Of The ‘Three Wise Men’”, Melbourne Journal of International Law [Vol 1 2000] - Austria and the European Union, 2000

^{xviii} Falkner, Gerda, “The EU14’s “Sanctions” Against Austria: Sense *and* Nonsense”, CSA Review (Journal of the European Union Studies Association [formerly the European Community Studies Association]) Vol. 14 (2001), No. 1, Winter 2001, pp. 14-15, Quelle Print, или web: www.demokratiezentrum.org

^{xix} Falkner, Gerda, “The EU14’s “Sanctions” Against Austria: Sense *and* Nonsense” , CSA Review (Journal of the European Union Studies Association [formerly the European Community Studies Association]) Vol. 14 (2001), No. 1, Winter 2001, pp. 14-15, Quelle Print, или web: www.demokratiezentrum.org

^{xx} Во однос ова, анализите варираат и станува збор или за перспективата на „логиката на соодветноста“, или за перспективата на „логиката на консеквентноста“. Ваквите различни толкувања произлегуваат од тоа што не сите членки имаа подеднаква желба да ја видат Австрија изолирана, а посебно не Британија, Шведска и Данска, кои изразија резерви, а уште повеќе поради тоа што оние, кои најжестокото ги заговарале санкциите, имале и домашен политички интерес за тоа. Ширак и Ферхофштад беа тие што го исцртаа линкот помеѓу европскиот идентитет и колективната акција против Австрија. Melinger, M,(CEU), Mudde C, (University of Edinburgh), Sedelmeier ,U. (CEU), “The Right And The Righteous? European Norms , Domestic Politics And The Sanctions Against Austria”, Journal of Common Market Studies, 03/2001,vol..39.n.1

^{xxi} Според некои мислења, во обете страни има вистина, од една страна, навистина постои силната заложба за европскиот идентитет и за вредностите што ротираат околу него, а од друга страна, тука се и државните, национални интереси, поточно, домашната политика на државите-членки, кои може да ги инструментализираат токму овие европски вредности. Посебно, Франција и Белгија, во оваа смисла се издвоени како носечки земји на процесот, но, сепак, поддршката дошла и од другите 12 ДЧ, иако, изведбата на ова била контроверзна, имајќи предвид дека Претседателот бил тој што ги објавил одлуките на членките за билатерални санкции. Со други зорови, објаснувањата за ова тргнуваат од теориите за рационалниот избор, т.е. дека одлуките се донесуваат како резултат на интерес, кој е претходно искалкулиран или, пак, гледано од друг агол, одлуките се ценат според теориите на социјалниот конструктивизам – дека определени наметнувања на институционализмот, односно, определени норми можат да имаат значајно влијание врз политиките, Melinger, M,(CEU), Mudde C, (University of Edinburgh), Sedelmeier ,U. (CEU), “The Right And The Righteous? European Norms , Domestic Politics And The Sanctions Against Austria”, Journal of Common Market Studies, 03/2001,vol..39.n.1

^{xxii} Duxbury, Alison “Austria And The European Union — The Report Of The ‘Three Wise Men’”, Melbourne Journal of International Law [Vol 1 2000] - Austria and the European Union, 2000 / Дополнително, министерот Размунсен зема водечка улога во тоа да ги разuverи „хардлајнерите“ од ЕУ – Франција и Белгија, да ги повлечат санкциите без додатни условувања. Неговата заложба на Европскиот Совет во Фиера, во јуни 2000 г., беше круцијална за извештајот на мудреците да стане прифатлив и за останатите 13 членки. Melinger, M,(CEU), Mudde C, (University of Edinburgh), Sedelmeier ,U. (CEU), “The Right And The Righteous? European Norms , Domestic Politics And The Sanctions Against Austria”, Journal of Common Market Studies, 03/2001,vol..39.n.1

^{xxiii} Duxbury, Alison “Austria And The European Union — The Report Of The ‘Three Wise Men’”, Melbourne Journal of International Law [Vol 1 2000] - Austria and the European Union

^{xxiv} Melinger, M,(CEU), Mudde C, (University of Edinburgh), Sedelmeier ,U. (CEU), “The Right And The Righteous? European Norms , Domestic Politics And The Sanctions Against Austria”, Journal of Common Market Studies, 03/2001,vol..39.n.1 и Larsson,S, & Lundgren, J.,“The 14” and the Sanctions Against Austria, CRISMART, Swedish National Defence College CRISMART, Swedish National Defence College, 2000

^{xxv} Larsson,S, & Lundgren, J.,“The 14” and the Sanctions Against Austria, CRISMART, Swedish National Defence College CRISMART, Swedish National Defence College, 2000

МАКЕДОНСКИ ЦЕНТАР ЗА ЕВРОПСКО
ОБРАЗОВАНИЕ

„Мајаковски“ 2/4, 1000 Скопје

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Телефон/Факс:

+38923217512; +38923217513

Е-пошта: